

מחקרים

- בן-ציון יהושע־רו, מנדחי ישראל באפגאניסתאן לאנוסי משהד באיראן, ירושלים תשנ"ב, הוצאת מוסד ביאליק, יד + 579 עמודים.
- חיבור מקיף על תולדות היהודים באפגאניסתאן מהעת העתיקה עד התחלות גולה זו בימינו. תולדות אלו נחלקות לשתיים: האחת — מן העת העתיקה, בהיותה חלק מיהדות חוראסאן עד העלמותה עקב כיבושי המונגולים במאה ה־13. הידיעות על חלק זה מקוטעות ולא־פעם עקיפות. השנייה — כ־150 שנה האחרונות, מאז היגרו אנוסי משהד לארץ זו והיוו עיקר הישוב היהודי בה. הספר עוסק בארוכה בתולדות יהודי משהד, אניסותם, פזוריהם, עליותיהם לא"י וחייהם בה. הפרקים על תולדות יהודי אפגאניסתאן בעת החדשה מיוסדים על תיעוד עשיר, ומרשימים במיוחד הם אלה הדנים בנגישות ביהודים כשנות השלושים והארבעים, עקב האוריינטאציה הפרו־נאצית של שליטי הארץ, ולהבדיל על מאבק יהדות זו באותה עת על עלייה לארץ, כאשר המוסדות הציוניים התייחסו בקשיחות לפניותיהם. פרקים אלה, המתועדים היטב, מציירים תמונה חדשה ושונה ממה שהיה ידוע קודם לכן. עוד בספר: על העליות לארץ ועל דפוסי החברה, הדת, החינוך והתרבות של יהדות זו; פרקים הדנים בפירוט על הדמוגרפיה, מבנה הקהילה ומוסדותיה, הבית והמשפחה, החינוך, מחזור חיי האדם ומחזור השנה, היצירה הרוחנית, הפולקלור והמנהגים, המוסיקה המאגיה ועוד. הספר מלווה יותר ממאתיים תצלומים ומסמכים, לוחות, ביבליוגראפיה ועזרים אחרים. זכתה יהדות אפגאניסתאן הקטנה במספר לספר רב־הקף והדור, שעדיין לא זכו לשכמותו עדות רבות גדולות יותר.

פולקלור, אורחות־חיים, עזר

□ מיכל שרף, צמידי הזהב – סיפורים מחיי ר' חי טייב ור' ישועה בסיס מתוניסיה, לוד תשנ"א, מכון הברמן למחקרי ספרות, 285 + 53 עמודים.

רבי יצחק חי טייב ורבי ישועה בסיס הם שניים מגדולי הרבנים בתוניסיה במאה ה-18 וזכרם נערך ביותר בקרב יהדות זו עד היום הזה. הילולות נערכות לזכרם וסיפורי נפלאות מסופרים עליהם. ד"ר מיכל שרף כינסה 40 סיפורים הקשורים בשמות הרבנים האלה, מהם שנדפסו בעברית או בערבית־יהודית (ותורגמו כאן לעברית) ומהם שנשתמרו בעל־פה. הספר פותח בסקירה היסטורית על תקופתם, המכונה 'תור הזהב' של יהדות תוניסיה, כמו כן כמבוא לחטיבות הסיפורים הובאו הביוגרפיות של שני הרבנים. הספר מלווה איורים ותצלומים מרובים, מהם בצבע, וכן סיכום נרחב באנגלית.

□ יונה כהן, עלייה ללא ירידה – יהודי תוניסיה, גרבה ואלג'יריה, ירושלים תשנ"ב, הוצאת כרמל, 144 עמודים.

יונה כהן, סופר ועיתונאי ותיק, עשה בשנות ה-40 וה-50 בשליחויות לארגון החלוץ הדתי והעלייה כסוריה, באיראן, בלוב, בתוניסיה ובאלג'יריה. את סיפור שליחותיו אלה והעלייה בהמון מהארצות הנזכרות הוא סיכם בסדרה של שלושה ספרים. בספר שלפנינו, הוא מספר על קורס השליחים ליהדות המזרח, מטעם המוסדות הלאומיים, את יציאתו לשליחות לתוניסיה ולאלג'יריה ופגישתו עם היהודים שם. הוא מדגיש במיוחד את המכשלה שבמדיניות הסלקציה של העולים מן המזרח, אשר לפי הערכת ראשי מחלקת העלייה מנעה מחצי מיליון יהודים לעלות. סיפורו של כהן רהוט וקולח. יצוין עוד, כי הוא מזכיר גם את פועלם של זרמים פוליטיים יריבים, או מדגיש שעליית יהודי המזרח באה כתוצאה של מיגוון גורמים ולא רק כתוצאה מן הפעילות הציונית והארגון של השליחים.

□ Marc D. Angel, *Sephardi Voices 1492-1992 – A Study Guide*, New York 1991, Hadassa, 96 pp.

ספרו של רבי מארק ד' אנג'ל הוא מדריך ללימוד התולדות של יהדות ספרד מן הגירוש עד ימינו. הספר פותח בפרקי ההיסטוריה של יהדות זו לאחר הגירוש (תפוצותיהם, האנוסים, תקופת שבתי צבי, ארץ־ישראל והתפוצה הספרדית) עובר לפרקים מתרבותה (הפולקלור, ספרות המוסר) ומסיים בזמנים החדשים (אקדמה למודרניות, ההשכלה הספרדית, המענה החילוני והמענה הדתי למודרניות) וכן הפרק בין ישראל לעמים. הספר מיוסד במידה רבה על מקורות. כל פרק פותח בהצעות לקריאה נוספת (של ספרות המצויה באנגלית, ובתוכה חיבורים רבים מאת המחבר) ומסיים בשאלות לדין ולתרגול.

מקורות האיורים

מערכת 'פעמים' מודה לאישים ולמוסדות אשר מחיבוריהם או מאוספיהם לקוחים האיורים שבחוברת זו. (לצד המקורות, יצוינו להלן מספרי העמודים בחוברת זו, שבהם נדפסו האיורים.)

- מרדכי ארכל: עמ' 109, 110, 111.
 בית־הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ירושלים: עמ' 103.
 הספרייה הלאומית, פאריס: העטיפה,
 ההיסטוריה של ארץ־ישראל, כרך שביעי (עורך הסדרה: יעקב שביט; עורך הכרך: אמנון כהן),
 ירושלים 1981, בהוצאת כתר ידי יצחק בן־צבי: עמ' 67.
 מוזיאון ישראל: עמ' 69.
 מכון בן־צבי, ספרים שונים שיצאו בהוצאתנו: עמ' 4, 55, 65, 67, 153.
 יהודה לוי נחום, מפעל חשיפת גנזי תימן, חולון: עמ' 122.
 נ' סוקולוב, ברוך שפינוזה וזמנו, פאריס [חש"ד]: עמ' 85, 92.
 ספריית בודליאנה, אוניברסיטת אוקספורד: עמ' 13.